

Gerard Reve als Dichter

Dat Rob Verwoest deze lezing heeft aangekondigd als een lezing over Gerard Reve als reclameman, berust op een deels door mijzelf veroorzaakt misverstand. Dit gaat over Reve als onderschat dichter. Ik wijs hier met enige klem op, om te voorkomen dat in Machelen aan de Leie, opeens een enorm gerommel en gedonder ontstaat als Reve zich op het horen van deze kwestie zich terecht in zijn graf omdraait. Maar Reve had wél veel gevoel voor publicitaire zaken. Hij was een groot en getalenteerd promotor van zijn eigen werken en van zichzelf als Volksschrijver – en schuwde geen mogelijkheid, noch in de schrijvende pers noch op de tv, waar zijn geruchtmakende shows en optredens veel rumoer veroorzaakten, om zichzelf en zijn werken een grotere bekendheid te verschaffen. “Ik heb een winkel” verklaarde hij desgevraagd zijn vaak clowneske en exorbitante gedrag.

Hoewel het *nu* misschien wel legitiem is om als schrijver te proberen een eerlijke boterham te verdienen, werd dat in Reve's tijd hoogst ongebruikelijk, zeer afkeurenswaardig en zelfs onfatsoenlijk geacht. Kunstenaars dienden, volgens de toen geldende normen van de fatsoensrakers, de kunstpausen, gezagsdragers, ministers en ambtenaren die over kunst gingen, op tochtige en slecht verwarmde zolderkamertjes in bittere armoede hun werken te scheppen tegen uiterst geringe vergoedingen die hen nog net niet in staat stelden, voortijdig van koude en honger de geest te geven, waarbij zij des winters niet zelden ernstig werden gehinderd door de stuifsnieuw, die onbelemmerd door een dakbeschot van hun onbewoonbare krotten dwars door het pannendak naar binnen woei en vervolgens lelijke vlekken veroorzaakte op de niet geïsoleerde hard - of zachtboardplafonds.

Een kunstenaar kan slechts door lijden, in de gewenste euforische staat geraken die het hem of haar mogelijk maakt kunst te scheppen volgens de destijds geldende algemene opvattingen.

Behoorlijk commercieel gedacht dus voor Gerard Kornelis van het Reve, zoals hij eigenlijk heette in die tijd, die er eerlijk voor uit kwam dat hij als schrijver, dichter en ambachtsman een fatsoenlijke boterham met zijn kwalitatief hoogwaardige producten wenste te verdienen en die de commercie niet schuwde, in de vorm van zoveel mogelijk gratis publiciteit. Vandaar misschien die verwarring over Reve als reclameman.

Voorts zou ik deze lezing meteen maar brutaalweg uniek willen noemen. Omdat het waarschijnlijk de eerste lezing is over het dichterschap van de Grote Nederlandse Volksschrijver, die door een absolute leek wordt gehouden.

Ik ontdek bij herlezing van de boeken van Reve steeds weer nieuwe wonderschone zinnen. Ik ben een snoeper als het ware, van woordvondsten, als “schudders” voor mensen die zich veelal door ziekte of ongemak die verband houden, met het bereiken van een hoge leeftijd, bevend door het leven bewegen. Of “betonnen zelfmoorddozen”, voor de naoorlogse flats zoals in Osdorp waar hij ooit woonde. Of Mensenvriend voor Albert Heijn en de Hema. Of Oude Bosneuker.

Grijze Muis, de aanhef in een van zijn brieven aan een hoge Nederlands gezagdrager. Haarboer is ook een goeie. Net als verdoerskop. Het weer van alle mensen, nog zo'n typische Reve uitdrukking, die hij aan zijn moeder toeschreef. De verreijk voor televisie en Vleestelevisie voor een elektrische grill. Honingmaan voor Honeymoon. Een container werd

behouder genoemd. Terwijl ook de uitdrukking “karpatenkoppen” voor mensen met een Slavisch of arbeideristisch uiterlijk er mag zijn. Ook Reve’s totale minachting voor de spellingsregels wekt in mij een groot doch geruisloos enthousiasme op. Een soort enorme binnenpret als het ware. Piet Nak, een oude, halsstarrige en onverbeterlijke communist in de jaren zestig, die hij in de brievenrubriek van het Parool bestreed vanwege diens tirades tegen de oorlog in Vietnam, door de Heer Nak zaliger categorisch als Vietnam en niet als “Viëtnam” uitgesproken, zodat Reve Piet Nak consequent Piët Nak noemde, wekten in mij een geruisloze ovatie op.

En ik ben er nog steeds niet achter waarom hij de ene keer Teiger met een e - i schreef en de andere keer Tijger, met een ij. Of Matroos Vos met een s dan wel Matroos Vosch met sch. Of Godt met dt. Vaak relativeerde hij zijn diepste ontboezemingen met de term “geoudehoer”, waar niets op tegen is, zolang Gods Zegen er maar op rust.” Ook gaf hij regelmatig toe wellicht krankzinnig te zijn, “maar dan zit er wel systeem in”, voegde hij daar dan geruststellend aan toe. Van zijn talloze benamingen voor het mannelijk lid noem ik hier enkele:

Hobo ‘d Amore. De Terugstootloze Vuurmond. Mijn geheime deel. Jongensdeel, Ezelsdeel En Roede, een uitdrukking die nu algemeen in zwang is, maar waarvan ik de uitvinding aan Gerard Kornelis van het Reve toeschrijf en die mijn inmiddels helaas overleden godfather in de reclame, de copywriter André van Strijp ooit tot een nieuw spreekwoord inspireerde: Wie zijn vrouw lief heeft, spare zijn Roede niet. Maar dit geheel terzijde.

Ook de stoplap kwam veelvuldig in de teksten van Reve voor. Zoals: “Hoe heet het”. En: “Het woord zegt het al.” Alsook: “Schrijf dat maar op, dan staat het meteen maar op papier”. Terwijl: “dat kunt u gerust in de koerant zetten” ook een hele mooie was.

Eerst nog even dit. Ik ben geen liefhebber van moderne, ontoegankelijke, zogenaamde hermetische dichters met al die raadselachtige en door mij niet te ontrafelen noch te doorgronden bedoelingen, bijbedoelingen, lagen, lagen daaronder, daaronder, dubbele bodems, hyperbolen, synoniemen en metaforen, waarvoor je eigenlijk een krypto-analyticus, wiskundige of een halve psycholoog moet zijn om het te begrijpen. Daarom houd ik misschien wel zoveel van de gedichten van Gerard Reve. Want die zijn simpel, recht toe recht aan, begrijpelijk, oprecht en vaak zeer aangrijpend.

Er staat wat er staat. In gewone alledaagse mensentaal geschreven, zonder moeilijke woorden. Maar dan wel met een ongekende emotionele lading. En een ontzagwekkende zeggingskracht. Hoe flikt ‘ie dat toch, vraag je je eigen af, om maar eens even oneerbiedig wat typisch Reveriaans taalgebruik toe te passen.

Maar eerst toch nog even over Reve als reclameman, als copywriter vooral, al was het alleen maar om Rob Verwoest niet al te zeer teleur te stellen.. Beroemd is zijn advertentie in Vrij Nederland in 1972: “Mislukt schrijver, arm, lelijk, oud, slecht gebit, riekend uit de mond, homofiel, RK, zoekt lief leuk speelkameraadje.” Deze advertentie leverde hem ruim 20 reacties op en meteen maar een nieuwe verloofde: de toen 23-jarige kunststudent Jo Cals, bijgenaamd Jakhals, een mooie in het rijtje bijnamen voor zijn geliefden, zoals van Woelrat, Teigetje, Loodgietend Prijsdier, Wasbeer en Duinkonijn. Jo Cals was overigens geen zoon van de toenmalige minister, noch onmetelijk rijk, al wilde Reve dat graag doen geloven.

Waarom veranderde hij eigenlijk zo vaak van naam? Hij heet van zichzelf echt Gerard Kornelis van het Reve. Maar hij noemde zich ook nog een tijdje Gerard, Kornelis Fransiscus, soms ook nog eens Simon, Markies, toe maar het kan niet op - van het Reve. Alles voor de publiciteit! En ging toen terug naar de basis, de naakte essentie: Gerard Reve. Wat hem nog veel moeite heeft gekost met de autoriteiten, om deze naamsverandering officieel bekrachtigd te krijgen. Over die vier lettergrepen had hij een theorie. Alle namen van grootheden uit de wereldgeschiedenis telden vier lettergrepen: Josef Stalin, Adolf Hitler, Winston Churchill, Jezus Christus, enzovoorts. Diezelfde vierlettergrepen theorie paste hij ook op veel van zijn titels toe: Werther Nieland, Nader tot U, Ik had hem Lief, Moeder en Zoon, De Vierde Man, Roomse Heisa, De stille Vriend, Het Hijgend Hert. Lieve Jongens. Oud en eenzaam.

Zelfs De Avonden telt vier lettergrepen, al zal dat toeval zijn geweest. Ook voelde hij zich niet te goed om sommige titels in zijn correspondentie op licht baldadige wijze te verminken, de Taal der liefde, werd bijvoorbeeld Betaalde Liefde, (een foutje van zijn boekhouder dat hij graag gebruikte.)

Trouwens aan zelfspot heeft het Reve nooit ontbroken: “En het mooie is , hij is van mijn leeftijd, maar dan iets jonger” was de gebruikelijke juichkreet, waarmee de dan inmiddels minstens 54-jarige schrijver zijn zoveelste nieuwe verloofde van 19 of 23 jaar aankondigde.

“Kaal zijn is niet erg, je hebt alleen geen haar meer”, is ook een bekende uitspraak. Evenals het: “een dove vriend kan ik overal wel krijgen” om Matroos Vos (levenspartner Joop Schafthuisen) af te zeiken die een beetje slechthorend is. Die dan op zijn beurt weer wraak neemt door zo nu en dan te verklaren, dat “als één van ons tweeën komt te overlijden, dan ga ik dit en dat doen”. En wat dacht u van deze:

“uit de schatkamers van mijn geest verrijk ik mijn gehele volk en daarmee indirect ook de rest van de wereld.” Die is toch niet van enige superieure ironie ontbloot zou ik zo zeggen.

Nog even dan over zijn grote commerciële en publicitaire talenten. In het Weerter streekblaadje, Op de Keeper, dat hem in zijn Weerter periode(lees De Koninklijke Jaren, door Bert Boelaars) op behendige wijze tot redacteur had benoemd, hetgeen het blad heel wat landelijk geciteerde scoops opleverde en veel jaloezie opwekte bij opinieweekbladen als Vrij Nederland. In dat blaadje wist hij op zijn onmiskenbaar eigen wijze zijn jongste boek “De taal der Liefde” aan te prijzen. In de hem toebemeten redactionele ruimte schreef hij een artikel waarin hij met name onervaren lezers en jeugdige personen, ernstig waarschuwt voor de onverbloemde beschrijvingen van de lichamelijke liefde, waardoor hij het boek voor hen beslist minder geschikt acht. Met als gevolg dat de verkoop van dit boek natuurlijk op duizelingwekkende wijze steeg. In datzelfde artikel vroeg hij en passant de lezer ook nog om olie voor zijn petroleumlampje – er was een oliecrisis - waarbij hij zijn meesterwerken met ganzenveder, of kroontjespen schreef en voor het Olielampje in zijn Citroën schrijfbus, dat de Maagd Maria, in zijn ogen de Vierde Persoon Gods, spaarzaam en energiezuinig belichtte. En niet zonder succes. Ook zijn oproep aan de lezer van Op den Keeper, of iemand nog een stenen Madonna te koop had (één kind geen bezwaar) voor zijn geheime Landgoed in Frankrijk, leverde hem talloze aanbiedingen op.

Alvorens ons in het dichtwerk van Reve te storten één laatste anekdote

In het boek dat de Vlaamse schrijver Erwin Mortier over Reves laatste jaren schreef komt een prachtige scène voor in het ziekenhuis te Gent, waar Reve op zich op hoge leeftijd moet melden voor een check, na een zware hartoperatie, waar bij hem een hartklep van een varken werd geïmplanteerd. Reve beweerde tegen iedereen dat een Libanees bergvarkentje zich hiervoor spontaan opgeofferd had, waarvoor de ouders van genoemd varkentje uiteraard ruimhartig financieel gecompenseerd waren. In werkelijkheid was de ingeplante hartklep natuurlijk afkomstig van een gewoon huis - tuin - en - keukenvarken, aldus de betreffende hartchirurg

Na zich uitgekleeft te hebben blijft Reve in het verkleedhokje zitten, waarbij zijn blote, witte, blauw dooraderde benen onder het ter meerdere discretie aangebrachte gordijntje zichtbaar blijven. Mortier dringt er dan er op aan dat Reve uit het hokje komt en alvast op de onderzoektafel gaat liggen. “Nee joh, dat mag helemaal niet,” beweerde Reve, “dan zetten ze je voor straf onder stroom en dan krijg je trombone. Dat is luid trompetgeschal in je hoofd.”

(Uit: Avonden op het Landgoed. Op reis met Geard Reve. Erwin Mortier)

Nu ter zake.

Ik denk dat het geheim van de kracht van de gedichten van Reve ligt in zijn stilistische gaven – zijn gevoel voor humor, en vooral van zijn archaische taalgebruik en het volstrekt eigen idioom dat hij voor zichzelf had gecreëerd. Reve gebruikte geen moeilijke woorden. Wel bijzondere – en op nogal onverwachte momenten. Ik zal nu proberen de kracht van de eenvoud van Reve’s taalgebruik in zijn gedichten aan te tonen aan de hand van een voorbeeld. In het gedicht “Droom” vertelt hij dat hij over zijn overleden moeder droomde.

In slechts zeven zinnen schetst hij een beklemmend maar liefdevol portret van zijn moeder, waarin wij allemaal onze eigen moeder herkennen. Het gaat zo:

Droom

*Vannacht verscheen mij in een droomgezicht mijn oude moeder,
eindelijk eens goed gekleed:
boven het woud waarin zij met de Dood wandelde
verhief zich een sprakeloze stilte.
Ik was niet bang. Het scheen mij toe dat ze gelukkig was
en uitgerust.
Ze had kralen om die goed pasten bij haar jurk,*

En daarbij moet u dan proberen bij het lezen van dit gedicht die ongelooflijk mooie, sonore voorleesstem van Reve te horen. Een stem, die er helaas voor eeuwig het zwijgen zal toedoen - en slechts nog op de verreijk met beelden in zwartwit tot ons kan komen.

In dit gedicht - uit 1962 - blijkt de kracht en de schoonheid, de muziek van zijn taal en demonstreert Reve zijn meesterschap. Dat komt volgens mij door de keuze van zijn woorden. Woud, in plaats van bos, dat doe 'ie altijd, ook in zijn proza - en het gekke is, het wordt nooit potsierlijk of burlesk, maar het verleent zijn taal juist een soort verheven waardigheid. Zoals vooral uit de zin: "Boven het woud waarin zij met de Dood wandelde verhief zich een sprakeloze stilte." blijkt. Maar wat is dat nou "een sprakeloze stilte?" En ook dat "verhief" is prachtig. Kan stilte, sprakeloos of niet, zich eigenlijk wel verheffen? Maar dit soort vragen dient men niet te stellen in de poëzie. En die term sprakeloze stilte heeft iets magisch, iets dat ontroert, voor kippenvel zorgt. Ook de zin: Het scheen mij toe dat zij gelukkig was," is ongewoon. Wij - de niet-dichters - zouden zeggen, het leek wel of zij gelukkig was. Maar Reve kiest voor het ouderwetse "het scheen mij toe," wat weer iets betoverends, iets bijzonders heeft. Althans voor mij. Die slotzin: "Zij had kralen om die goed pasten bij haar jurk," is een typisch relativerend Reve-zinnetje, over de kleding van zijn moeder waarover hij ook in eerder werk, gewag maakt. En meestal niet in erg positieve zin.

Trouwens die beginzin mag er ook zijn: Waar wij zouden zeggen, vannacht droomde ik van mijn moeder, komt hij met: Vannacht verscheen mij in een droomgezicht mijn oude moeder.

Eigenlijk kan men moeilijk in alle ernst volhouden dat men de gedichten van Reve niet begrijpt. De gedichten van Reve zijn zeer toegankelijk, dankzij de gewone mensentaal waarin zij werden geschreven, en de duidelijke boodschap die zij bevatten. Er staat wat er staat. De door hem gebezigde taal is vaak gedragen, ouderwets, ietwat plechtstatig misschien. Maar nimmer vals pathetisch, Wel vaak zeer aangrijpend en ontroerend. En er hoeft niets gedecodeerd te worden.

Om even terug te komen op dat onnavolgbare taalgebruik van Reve. Ten bewijze daarvan wil ik graag één regel citeren uit zijn proza. In zijn boek 'Op weg naar het einde,' dat overigens na de Avonden, Werther Nieland en De ondergang van de familie Boslowits voor zijn doorbraak als groot schrijven zou zorgen, doet hij in briefvorm verslag van zijn aanwezigheid op de International Writers Conference in Edinburgh in 1962 voor het literaire blad Tirade. Daarin beschrijft hij een ontmoeting op een party, met een door hem als "overjarige dame" aangeduide mevrouw, die na lezing van de conferencelabel op zijn revers vraagt of hij uit Holland komt, wat dus al op dat label staat. Reve verwoord zijn ergernis daarover dan als volgt:

"Ik slaag erin, vriendelijk te blijven, terwijl ik met afgrijzen de oude, in pluiswol gehulde beurse kalebas gade sla, dreigend voorafgegaan door een ontzaglijk sponzig tietwerk, dat al een halve eeuw als bron van leven heeft afgedaan en waarin slechts de Kanker zijn legioenen marsbereid maakt, het geheel uiteraard behangen met broches van mosagaat, bloedkoraal en git".

Ik bedoel maar. Als er één prachtzin bestaat die barst van het beeldend taalgebruik is het deze wel, naar mijn idee. Je ziet dat mens stààn, een foto zou niet scherper kunnen.

Dit even als ondergrondje voor zijn gedichten, waar deze lezing eigenlijk over gaat. Veel heeft hij er niet geschreven. In totaal zo'n 127 stuks. En twintig daarvan achtte hijzelf beneden de maat voor de bundel Verzamelde Gedichten. De grondslag voor zijn werk is volgens hemzelf een diep Godsbesef vanaf zijn vroegste jeugd. Zoals hij zelf in een begeleiding bij zijn bundel Verzamelde Gedichten schrijft: "Van het omringd zijn door een soms tot verrukking voerend, maar meestal als overweldigend en dreigend ervaren Mysterie".

Zijn voortdurende worsteling met het hogere, met God, en in mindere mate met de figuur Jezus, die hij maar een zenuwenleider vindt, die bovendien helaas gespeend is van enig gevoel voor humor, en de Dood is in tal van gedichten het onderwerp. Met Maria had hij trouwens een veel diepere band, zoals onder ander blijkt uit zijn gedicht, dat hij in 1965 schreef:

Aan de maagd, vierde persoon Gods.

*Gij, die niet veel gesproken hebt,
maar alles in Uw hart bewaard-
U groet en troost ik, lieve Moeder.
Gezegende.*

(NB: Hier zit een taal – of zetfoutje in. Heb ik letterlijk zo overgetikt uit de bundel Verzamelde Gedichten. Wat dat liggend streepje achter die foute d, die volgens mij een t moet zijn, daar doet? Geen idee. Wel heel merkwaardig, dat een schrijver die zo een groot stilist is, zo meester over de taal, zo'n fout maakt. Raadselachtig ook wel een beetje. Trouwens ik vind dit niet een van zijn sterkste gedichten. Wat moet hij nu de maagd troosten, Zij is toch de troosteres? Heb jij misschien een betere uitleg Rob?)

Trouwens in een van zijn boeken schrijft Reve ook dat het veel zinvoller is om je persoonlijke gebeden rechtstreeks tot Maria en niet tot Jezus (of God, de Geest die waait waar hij wil) te richten. Maria wacht namelijk het juiste moment af om Jezus het gebed te overhandigen. Als hij bijvoorbeeld op het punt staat met zijn vrienden te gaan vissen en net zijn hengels genoeglijk fluitend van de voorpret aan zijn brommer bevestigt, dan komt Zij met uw gebed. "Hier, als je eerst dit bonnetje nog even wil tekenen"- zegt zij dan achteloos en dat doet die goed geluimde Jezus dan, zonder het eerst te lezen. Aldus Reve!

Zoals u zich allen nog wel herinnert, is Reve - afkomstig uit een communistisch milieu, in de jaren vijftig of zestig, katholiek geworden. Over zijn nieuwe geloof heeft hij een aantal prachtige en vooral humoristische en relativerende gedichten geschreven. Ik lees er even een paar voor:

Apologie

(Wel een beetje een moeilijk woord, het betekent zoiets als een verdedigingsrede. Ik heb het zelf opgezocht in het woordenboek. Dus dat kunt wel aannemen dat die verklaring klopt. Daar komt ie):

Apologie

*Toen ik rooms-katholiek werd,
werd mijn haar, dat grijs begon te worden,
opeens weer donkerblond.*

*Mijn bloeddruk daalde,
terwijl mijn jaarinkomen van die dag af fors bleef stijgen.
Er blijven wel bezwaren,
maar bij zoveel genade moet ik wel erkennen:
de Kerk van Rome is de Ware Kerk.*

Dit gedicht is vermoedelijk omstreeks 1977 geschreven.

In een ander gedicht over het katholieke geloof is de hypocrisie van sommige gelovigen het onderwerp:

Het ware geloof

*Als de kardinaal een scheet gelaten heeft, zeggen ze:
'Sjonge jonge, wat ruikt het hier lekker,
net of iemand lever met uien staat te bakken.'
Dat soort katholieken, daar ben ik niet dol op*

Nog eentje dan over de Paus, uit 1973:

De Blijde Boodschap

*Ik zat met kloppend hart voor de kleurentelevisie,
en dacht: 'Zijne heiligheid zal toch wel gewag maken
van het toenemend verval der zeden?'
En ja hoor, nauwelijks was hij begonnen, of ik hoorde al:
decadentia, immorale, multi phyl ti corti rocci;
influenza filmi i cinema bestiale.
Contra sacrissima matriamoniacale.
Criminale atheistarum rerum novarum,
(et cum spiritu tuo), cortomo:
nix aan de handa.*

*Het was jammer, dat het zo kort duurde.
Maar toen het uit was, was er fijne muziek van het leger.
Ik vind dit leven al geweldig. En straks nog
het eeuwige leven in de Hemel. Je vraagt je wel eens af:
waar hebben wij het aan verdiend?'*

Zoals u weet schreef Reve veel over God, de Liefde (de ontoereikendheid van de menselijke liefde) en de Dood. Het mooiste gedicht over de liefde dat naar mijn mening ooit geschreven is, bestaat uit een titel en slechts twee regels tekst. Het woord liefde komt er zelfs niet in voor. Maar uit alles – en uit elk woord blijkt die, evenals zijn zorg en angst voor de toekomst van zijn toenmalige liefdesvriend Teigertje. In twee verpletterend simpele zinnen, in zestien woorden is alles gezegd:

Aan de Engel

*Als Gij mij tot het eind toe hebt geleid,
keer dan terug en blijf bij Teigertje*

Dit gedicht is in 1965 geschreven.

Hoewel Reve vaak voor racist is uitgemaakt lieten maatschappelijke misstanden, (in zijn ogen dan) hem geenszins onberoerd, zoals blijkt uit het gedicht Roeping, dat hij in zijn Weerter periode schreef:

Roeping

*Zuster Immaculata die al vier en dertig jaar
verlamde oude mensen wast, in bed verschoont,
en eten voert,
zal nooit haar naam vermeld zien.
Maar elke ongewassen aap die met een bord: dat hij
vóór dit, of tegen dat is, het verkeer verspert,
ziet savonds reeds zijn smoel op de tee vee.
Toch goed dat er een God is*

Over de verloren gegane jeugd scheef Reve ook een hele mooie, die denk ik, voor alle aanwezigen op deze verkapte bejaardensoos wel van toepassing is:

Avondrood

*Eens was ik jong en schoon.
Vrouwen die met mij dansten werden in mijn armen
medegevoerd tot duizelingwekkende hoogten.*

*Nu gaat niets meer omhoog:
het enige dat stijf staat zijn mijn gewrichten.
Ach, waar zijt gij gebleven,
Zoete, bittere, onstuimige jeugd.*

Het naar mijn mening mooiste gedicht van de Volksschrijver Reve – en misschien wel van de hele wereld stamt uit de periode dat hij in Friesland, Greonterp woonde en dat hij voor zijn buurvrouw schreef, die haar zoon in de oorlog verloor.

Graf te Blauwhuis

(voor buurvrouw H. te G.)

*Hij rende weg, maar ontkwam niet,
en werd getroffen, en stierf, achttien jaar oud.
Een strijdbaar opschrift roept van alles,
Maar uit een bruin geëmaljeerd portret
Kijkt een bedrukt en stil gezicht.
Een kind nog. Dag lieve jongen.*

*Gij die Koning zijt, dit en dat, wat niet al
Ja ja, kom er eens om,
Gij weet waarom het is, ik niet.
Dat Koninkrijk van U, weet U wel, wordt dat nog wat?*

En dan nu, ongetwijfeld tot uw aller opluchting, het allerlaatste, het gedicht dat misschien wel als leitmotif voor zijn gehele oeuvre kan worden beschouwd. Over zijn eeuwige zoektocht naar de Meedogenloze jongen. Volgens sommige exegeten wordt daarmee het Opperwezen bedoeld, ik had daar zelf zo mijn twijfels over, hoewel het woord ‘gij’ in het gedicht mij daar weer over te denken gaf, maar “gij” is hier zonder kapitaal gespeld en de namen van personen van Goddelijke afkomst werden door Reve altijd zeer consequent met een beginkapitaal geschreven. In zijn brievenboek aan Jozine M. waarin hij veel over de “uiteindelijke dingen” schreef, is volgens Reve “de wijkende jongen het meedogenloze, de dood en soms God”. Dus toch.

Herkenning

*Nu weet ik wie gij zijt,
de Jongen die ik eenzaam zag te Woudsend en daarna,
nog op dezelfde dag, in een kafee te Heeg.
Ik hoor mijn moeders stem.
O Dood die waarheid zijt: nader tot u*

En laten wij ten slotte, gelovig of niet, drinken op de zielenheil van de grote Nederlandse Volksschrijver en – de in mijn ogen zwaar onderschatte - dichter: Gerard Reve. Proost!

Wognum, 7 juni 2008 - Amsterdam, NIKS, De Afspraak, 7 juni 2008